

УДК 371.134

ПОЗААУДИТОРНА РОБОТА З ОБДАРОВАНИМИ СТУДЕНТАМИ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ США

Катерина Новикова

У статті розглянуто проблему організації позааудиторної роботи з обдарованими студентами у вищих навчальних закладах США, зроблено спробу розкрити сутність позааудиторної роботи у провідному американському досвіді, виділено основні види позакласних виховних заходів у вищому навчальному закладі США.

Ключові слова: позааудиторна робота, обдарований студент, типи позакласних виховних заходів.

Становлення державності України, її інтеграція до світового освітнього простору, відхід від старих форм та методів роботи визначають орієнтацію сучасного суспільства на виховання всебічно обдарованої людини. Пріоритетні напрямки реформування вищої школи, організації позааудиторної роботи зокрема, визначаються у таких державних документах, як Національна програма «Освіта» (Україна XXI століття), Національна доктрина розвитку освіти, Закон України «Про освіту», «Про вищу освіту», Методичні рекомендації планування виховної роботи із студентами у вищих закладах освіти III-IV рівнів акредитації та Концепція національного виховання студентської молоді. Основним завданням виховання молоді на сьогодні визнається розвиток інтелектуально, морально, духовно, естетично і фізично обдарованої особи, що сприяє формуванню знаючої, вмілої та вихованої особистості [6].

Розв'язання цих завдань значною мірою залежить і від науково обґрунтованої організації позааудиторної виховної роботи у ВНЗ, що є необхідним складником професійної підготовки майбутніх фахівців і здійснює вирішальний вплив на процес особистісного виховання та соціалізації обдарованої молоді. У зв'язку з цим, процес пошуку варіативних систем та моделей виховання майбутнього покоління актуалізує ретроспективу та творче використання відповідних елементів досвіду організації виховної роботи в інших країнах, зокрема у США.

Аналіз науково-педагогічної літератури свідчить, що питання організації позааудиторної виховної роботи досліджувалось у різних площинах: обґрунтуванням теоретичних основ організації виховної роботи з молоддю займалися дослідники І. Бех, Л. Белова, О. Вишневський, М. Стельмахович, Г. Троцько; теоретико-методичні закономірності організації позааудиторної роботи з естетичного виховання розкрито у роботах А. Комарової, Ю. Максимчук; морального виховання у працях К. Байша; соціального виховання – С. Шашенко.

Аналіз сучасного стану розробленості проблеми позааудиторної роботи у ВНЗ не дає чіткого визначення цього поняття. На думку науковця Т. Сарафанової позааудиторна робота є діяльністю, де найповніше виявляються творчі можливості студентів, а також знаходять вияв самостійність, активність, ініціативність, особистості [2, с. 13].

Російський дослідник Н. Крюкова, аналізуючи проблеми аудиторної та позааудиторної роботи у ВНЗ США, відзначила, що там позааудиторна робота розглядається як самостійна робота, що є лабораторією творчого мислення, де студент може найбільш повно проявити свою самостійність, реалізувати навички, отримані в аудиторії. Введені так звані «незалежні» заняття, що виступають якісно вищою сходинкою позааудиторної роботи з елементами наукової самостійності й творчості. Введенні різноманітні форми самостійної позааудиторної роботи: читання студентами лекцій, проекти з елементами наукового дослідження, участь у розробленні проблем, пов'язаних з реальною життєвою тематикою [1].

Отже, мета дослідження – розглянути теоретичні засади і практичний досвід організації позааудиторної виховної роботи з обдарованою молоддю у вищих навчальних закладах США задля його врахування і творчого використання в сучасних умовах в Україні.

Мета дослідження зумовила розв'язання таких завдань:

- вивчити вітчизняні й зарубіжні праці з проблем виховання обдарованої молоді;
- виявити тенденції позааудиторної роботи з обдарованою молоддю у ВНЗ США;
- розкрити зміст і форми виховної роботи з обдарованими студентами у вищих навчальних закладах США;
- визначити можливості творчого використання історичного досвіду роботи з обдарованою молоддю в діяльності вищих навчальних закладів України.

На початку XXI століття багато коледжів і університетів США мають широку освітню місію підготовки «всебічно розвиненого студента». На території університетських містечок участь у позакласних заходах є ключовим інструментом розвитку особистості. Для більшості студентів, для обдарованих зокрема, позааудиторна діяльність має суттєву роль в отриманні життєвого досвіду. Така робота відбувається не лише для розваги або отримання задоволення, але й має на меті набуття та удосконалення певних навичок. Широкий і різноманітний спектр виховної роботи, яка представлена в університетах США, відповідає різноманітності інтересів обдарованої молоді.

Науковцями вже давно встановлено важливість позааудиторної діяльності та її вплив на студентський контингент. Первинні цілі позакласної діяльності зосереджуються на індивідуальному студентському рівні, потім на рівні навчального закладу, і, нарешті, на ширшому соціальному рівні. Таку діяльність використовують для доповнення навчального плану університету і збільшення освітньої досвідченості обдарованого студента. На думку американського науковця О. Астіна, майже будь-який вид залучення студента

до життя коледжу позитивно впливає на його навчання і розвиток. Позааудиторні заходи регулюють ступінь заглиблення студента у певну діяльність та його взаємодію з іншими, отже, призводять до збільшення інтересу до навчання та динамічному розвитку особистості. Особливого значення позакласна робота набуває тоді, коли вона відбувається у рівних групах студентів, як за віком, так і за статусом, що стає найголовнішим джерелом впливу на навчальний та особистісний розвиток студента. Ототожнення з рівною групою, тією групою, що, можливо, впливає на емоційний і пізнавальний розвиток студента, також матиме вплив на поведінку обдарованого студента [3, с. 9].

Оскільки розвиток всебічно освіченого індивідуума – головна мета позакласної діяльності багатьох вищих навчальних закладів, досвід, накопичений у різних ВНЗ США, дає можливість позитивно сприяти емоційному, інтелектуальному, соціальному, і міжособистісному розвитку студентів. Взаємодіючи з іншими обдарованими особистостями, студенти вчаться вести переговори, спілкуватися, управляти конфліктом і вести за собою інших. Участь в таких позакласних заходах допомагає обдарованим особистостям зрозуміти важливість навичок критичного мислення, організації власного часу, навчальних і інтелектуальних здібностей. Залучення до позакласної діяльності допомагає соціально зрілим обдарованим студентам забезпечити врегулювання взаємодії з іншими, налагодити стосунки й обговорення. Робота за межами навчальної аудиторії з різноманітними групами індивідуумів дає змогу студентам набути більшої впевненості, незалежності та навчитися цінити свої відмінності і схожість з іншими.

Обдарована молодь також має можливість розвивати свої специфічні професійні навички, які є важливими для досягнення успіху у майбутній кар'єрі. Окрім цього, студенти поліпшують свої здібності до лідерства і навички міжособистісного спілкування. Залучення до позакласних заходів дозволяє студентам зв'язати академічні знання з практичним досвідом, що, таким чином, призведе до кращого розуміння їхніх власних здібностей, талантів і цілей у кар'єрі. Майбутні працедавці шукають саме творчих індивідуумів з такими розвиненими різнобічними навичками, що може зробити таких студентів більш життєздатнішими на ринку праці.

Залучення студентів до позааудиторної роботи також позитивно впливає на навчальні досягнення. Ще у 1991 році американські науковці Ернест Т. Паскарелла і Патрік Т. Терензіні у своєму дослідженні вказали, що участь обдарованих студентів у позакласній діяльності має позитивний вплив на високе прагнення до навчання. Вірогідніше, студенти, які активно займаються позааудиторним життям, мають вищі освітні амбіції, ніж незалучені студенти [4, с. 142].

Нарешті, позакласна діяльність зосереджується на встановлених цілях навчального закладу, як, наприклад, побудова і підтримка студентської спільноти на території університетського містечка, поряд із «утриманням» студентів у певному ВНЗ. Оскільки університетські містечка стають різноманітнішими, студенти мають потребу у створенні такого довкілля, в

якому вони будуть відчувати тісний зв'язок із іншими студентами й університетом. Позакласна діяльність забезпечує студентам місце, в якому вони можуть зібратися разом, обговорити певні ідеї і проблеми, досягти спільних цілей. У межах цієї спільноти, де обдаровані студенти відчують себе зручно один з одним, навчання і розвиток підвищуються, а «утримування» студентів позитивно закріплюється. За дослідженням В. Тінто, проведеним ще у 1987 р., студенти залишаються навчатися в коледжі, якщо вони відчують своє близьке знайомство із соціальною та академічною системами коледжу. Через участь у позааудиторній діяльності обдарована молодь часто взаємодіє з особистостями, які мають подібні інтереси, забезпечуючи соціальну інтеграцію в спільноту вищого навчального закладу. В результаті студенти, які беруть участь у позакласних заходах, розглядають час, проведений у коледжі, як позитивний досвід та відчують себе частиною навчального закладу [5, с. 93].

У Сполучених Штатах Америки через різноманітність інтересів студентів, діапазон пропозицій позааудиторних заходів широко варіюється, залежно від розміру і типу ВНЗ. Позааудиторна робота представлена широким спектром позакласних заходів, починаючи від участі у роботі громадських організацій та закінчуючи управлінням організацією міжвузівських спортивних програм. Кожен вид діяльності дає можливість обдарованим студентам працювати з іншими і отримати важливі життєві навички. Хоча у ВНЗ США і можна спостерігати велику кількість позакласних заходів, найчастіше спостерігаються такі види діяльності:

- *Студентське самоврядування* є одним із найбільш поширених типів позааудиторних заходів в університетах США, коли студенти беруть участь в управлінні таких організацій, як, наприклад, студентська профспілка та управління студентським гуртожитком. До функцій студентського самоврядування входять виділення коштів до інших організацій, планування програм, пов'язаних з інтересами студентів, організація та проведення студентських форумів, допомога у створенні та підтримка успішного функціонування університетської спільноти. Додаткові приклади управлінських організацій студентського містечка включають в себе почесні ради, які спрямовані на дотримання кодексу честі університету, і суддівські колегії, де студенти розглядають дисциплінарні справи і виносять вироки.

- *Спортивні організації* є видом позааудиторної діяльності, який представлений майже у кожному коледжі або університеті США. Беручи участь у таких клубах, студенти з моторною обдарованістю мають можливість розвивати свій талант до професійного рівня, представляючи свою країну на міжнародних змаганнях, або удосконалювати його як хобі. Заняття спортом в університеті вимагає великої кількості часу й енергії для тренувань, підтримки доброї фізичної форми та участі у змаганнях, саме тому ВНЗ США намагаються створити належні умови для реалізації обдарованого спортсмена.

- *Академічні та професійні організації*. Профільні та професійні організації надають допомогу своїм членам у отриманні досвіду в обраній ними професії і в пошуку роботи. Студенти збираються для обговорення актуальних питань, пов'язаних з галуззю знань, що їх цікавить, і дізнаються про

навички, які їм необхідні для досягнення професійного успіху у майбутньому. Такі професійні організації, як правило, зосереджені в одній сфері діяльності. Серед прикладів таких організацій можна навести Американську Маркетингову Асоціацію (the American Marketing Association), Студентську Освітню Асоціацію (the Student Education Association) і Спільку Математиків (the Mathematics Society).

- *Волонтерські організації.* Волонтерська діяльність має на меті надання допомоги місцевій та світовій спільноті і є однією з важливих цілей позааудиторних заходів. Беручи участь у волонтерській діяльності, студенти можуть виконувати такі громадські роботи, як відновлення будинків, посадка дерев або репетиторство студентів під час канікул. Добročинні проекти та організації працюють протягом усього року і надають волонтерські послуги під час навчання в коледжі.

- *Полікультурна діяльність.* Полікультурні позакласні заходи спрямовані на підвищення обізнаності та розуміння різних культур і етнічного та расового походження. Багато вищих навчальних закладів у США фінансують фестивалі, концерти, організують і проводять лекції та дискусії, які сприяють полікультурній обізнаності серед студентів. Крім того, участь у цій діяльності може бути важливим кроком на шляху до позитивної расової, етнічної та релігійної самосвідомості. Існують багатонаціональні організації: Студентський Союз Афроамериканців (Black Student Union), Мусульманська Студентська Асоціація (Muslim Student Association), і Російський клуб (Russian Club).

- *Мистецтво.* Творчо обдаровані студенти мають великий спектр позашкільних заходів, в яких вони можуть брати активну участь. Заходи, які включають постановку п'єс, мюзиклів, організацію та проведення концертів та танців, пропонують студентам можливість продемонструвати свої драматичні здібності. Участь у духовому оркестрі, джаз-оркестрі або спів у групі надають студентам можливість продовжити розвивати свої музичні таланти у коледжі. Класи та семінари з кераміки, скульптури, мозаїки також допомагають студентам розвивати свій талант.

- *Інші види позакласної діяльності.* На додаток до позакласних заходів, які згадувалися раніше, мають місце інші види діяльності в багатьох коледжах США. Почесні організації займаються визнанням навчальних досягнень студентів з певної дисципліни. Релігійні організації пропонують студентам можливість спілкуватися зі студентами одного віросповідання. Медіа-організації, які працюють на території студентського містечка, складаються з друкарського, теле- та радіо відділів, і їх діяльність може включати запис або зйомку для газети або телерадіоканалу університету, підготовку щорічного випускного альбому або виконання обов'язків диск-жокея на радіостанції студентського містечка. Студенти із лідерською обдарованістю, які зацікавлені в політиці, можуть приєднатися до університетської партії республіканців або демократів. Студенти, яким подобається брати участь у плануванні загально університетських заходів, можуть взяти участь в організації Вечора зустрічі випускників або зустрічі із батьками. Грецькі організації (братства та жіночі клуби) також пропонують багато соціальних можливостей.

Отже, вивчення позитивного досвіду роботи з обдарованою молоддю у вищих навчальних закладах США дає підстави стверджувати, що розвитку позааудиторної роботи у вищій школі України в контексті Болонського процесу можуть сприяти: раціональне поєднання різних форм організації виховної роботи зі студентською молоддю, забезпечення сприятливих умов для задоволення потреб студентства в реалізації власних талентів, створення новітніх методик виховання, спрямованих на індивідуалізацію та диференціацію виховного процесу у вищій школі, раціональне поєднання його індивідуальних і масових форм.

Список використаних джерел:

1. Крюкова Н. И. Проблема аудиторной и внеаудиторной работы в вузах США : автореф. дис. на соиск. ученой степени канд. пед. наук : спец. 13.00.01 «Общая педагогика и история педагогики» / Крюкова Наталья Илларионовна. – М., 1980. – 17 с.
2. Сарафанова Т. В. Педагогические условия формирования готовности студентов к творческой деятельности во внеаудиторной работе : автореф. дис. на соиск. ученой степени канд. пед. наук : 13.00.01 «Общая педагогика и история педагогики» / Сарафанова Татьяна Вячеславовна. – Владимир, 2004. – 17 с.
3. Astin Alexander W. 1993. «What Matters in College.» *Liberal Education* 79 (4):4–15.
4. Pascarella Ernest T., and Terenzini Patrik T. 1991. *How College Affects Students*. San Francisco: Jossey-Bass.
5. Tinto Vincent. 1987. *Leaving College*. Chicago: University of Chicago Press.
6. Закон про вищу освіту України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2984-14>